

Mariola Milewska, Bogdan Włodarczyk

Historia hotelarstwa w Łodzi

Wstęp

Łódź doczekała się bardzo wielu opracowań o charakterze historycznym, jednak tematyka związana z rozwojem hotelarstwa podejmowana była w nich właściwie „przy okazji”. Dlatego też powstała potrzeba zaprezentowania zarysu historii hotelarstwa łódzkiego, chociażby na potrzeby dydaktyczne szkół o charakterze turystyczno-hotelarskim, które w ostatnim okresie rozwijają się bardzo dynamicznie. Przy opracowywaniu prezentowanej tematyki autorzy skorzystali m.in. z publikacji historycznych o charakterze archiwalnym. Należą do nich *Opis miasta Łodzi pod względem historycznym, statystycznym i przemysłowym* O. Flatta (1853), a także *Łódź do roku 1825* H. Poselta (reprint z roku 2003). Uzupełnieniem tych informacji są opracowania popularne (Wojalski 2002, Lipowski 2002), naukowe (Rosin 1980) oraz statystyczne (*Statystyka Łodzi 2002*). Ogromne znaczenie dla poznania historii łódzkiego hotelarstwa mają prace historyczno-architektoniczne. Należą do nich: *Ulica Piotrkowska* A. Rynkowskiej (1970), w której zostały omówione obiekty hotelowe zlokalizowane przy tej ulicy w przekroju historycznym, czy utrzymane w podobnym charakterze prace K. Stefańskiego: *Gmachy użyteczności publicznej dawnej Łodzi* (2000), *Jak zbudowano przemysłową Łódź* (2001), *Atlas architektury dawnej Łodzi do 1939 r.* (2003). Nieocenionym źródłem informacji są prace o charakterze monograficznym, np. *Grand Hotel w Łodzi 1888–1988* (Badziak, Olejnik, Pełka 1988), *Hotel Savoy* (Roth 2002), przedstawiające dzieje wybranych obiektów, jak również innych hoteli łódzkich powstających w tym czasie.

Zagadnieniami związanymi z bazą noclegową Łodzi zajmował się także A. Matczak (1998, 2002), prezentując je w ujęciu statystycznym.

Uzupełnieniem wiadomości zawartych w pracach A. Matczaka jest artykuł M. Milewskiej (2001) *Przemiany strukturalne i własnościowe hoteli w regionie łódzkim w latach 1985–2001*. Problematyka z zakresu hotelarstwa była podejmowana także w licznych pracach magisterskich i dyplomowych realizowanych w Katedrze Geografii Miast i Turyzmu UŁ. Na szczególną uwagę zasługują prace: J. Bieńka (1994), M. Deląg (1996), M. Biernackiej (1999) i M. Sępińskiej (2003). Opracowaniem ukazującym łódzkie hotele na tle hotelarstwa polskiego są *Dzieje krajowego hotelarstwa. Od zajazdu do współczesności* Z. Błądka, T. Tulibackiego (2003).

Przy tworzeniu opracowania, a w szczególności kalendarium, nieocenione były materiały uzyskane w Archiwum Miasta Łodzi. Były to zarówno dokumenty, fotografie, jak i archiwalne wydania łódzkich dzienników i czasopism (m.in. *Dziennik Łódzki*, *Kurier Łódzki*, *Nowy Kurier Łódzki*, *Rozwój*, *Prąd*, *Świat*). Wiadomości historyczne zostały uzupełnione zestawieniami statystycznymi. Projekty rozwoju bazy hotelowej miasta w ostatnich latach poruszały na swoich łamach: *Gazeta Wyborcza* (m.in. Gnacikowska 2002), *Hotelarz* (Zieja 2002), *Doradca Hotelarza* (Tulibacki 2001), *Wędrownik* (Lipowski 2002). W tej części artykułu korzystano także z informacji o oficjalnych projektach będących w trakcie realizacji (np. projekt „Manufaktura”).

Aktualny stan łódzkiego hotelarstwa został scharakteryzowany na podstawie materiałów zebranych w trakcie szczegółowych badań terenowych (kwerenda, wywiad) w obiektach noclegowych oraz informacji uzyskanych w Łódzkim Urzędzie Wojewódzkim.

Nie wszystkie informacje zawarte w literaturze, szczególnie tej o charakterze archiwalnym, mogły być zweryfikowane współcześnie. W sytuacjach wątpliwych, w których brak jest wiarygodnych źródeł potwierdzających wydarzenie, autorzy zastosowali zapis (?). Dotyczy to szczególnie lat działalności poszczególnych obiektów (okres do II wojny światowej), jak i lokalizacji tych hoteli, które w źródłach pojawiają się bardzo rzadko, a czas ich funkcjonowania był stosunkowo krótki. Podobne wątpliwości, w kilku przypadkach, dotyczą oficjalnych nazw poszczególnych obiektów, które w różnym czasie i w różnych źródłach mają odmienne brzmienie.

Analizując dostępne źródła, w historii rozwoju łódzkiego hotelarstwa można wyróżnić kilka charakterystycznych okresów, które zostaną omówione dokładniej:

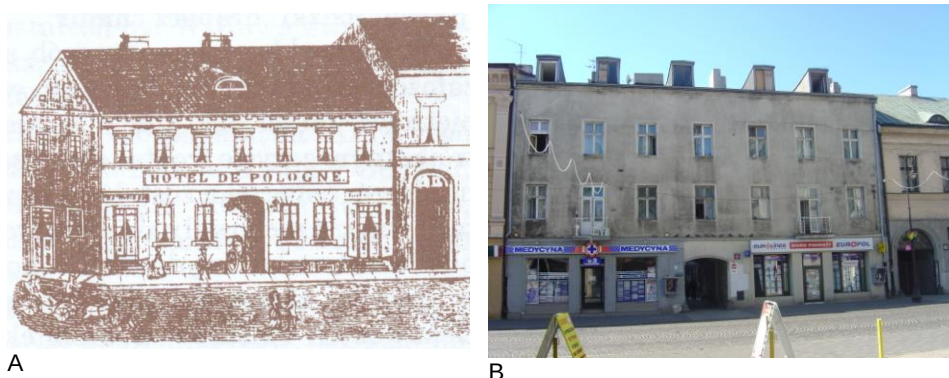
- okres poprzedzający wiek XIX,
- wiek XIX,

- początek XX w. (do roku 1918),
- dwudziestolecie międzywojenne (1919–1939),
- po II wojnie światowej (1945–1973),
- lata 1974–1989,
- przełom XX i XXI w. (lata 1990–2004).

Okres poprzedzający wiek XIX. Pomimo średniowiecznego rodowodu Łodzi jako miasta (prawa miejskie w roku 1423), trudno mówić o jakimś szczególnym rozwoju usług o charakterze noclegowym czy gastronomicznym. Pierwszymi obiektami hotelarsko-gastronomicznymi w Łodzi były karczmy, z których korzystali chłopi z okolicznych wsi i kupcy z sąsiednich miast przyjeżdżający na jarmarki, odbywające się wtedy dwa razy w roku i trwające po cztery dni. Rolniczy i w mniejszym stopniu rzemieślniczo-handlowy charakter miejscowości oraz znaczna odległość od ośrodka władzy (własność biskupów kujawskich) nie sprzyjały powstawaniu obiektów gospodnich. Dopiero przejście miasta pod administrację rządową w 1798 r. i zaliczenie Łodzi do miast fabrycznych (1820), stały się początkiem daleko idących zmian.

Wiek XIX. Po roku 1820, kiedy to Łódź stała się osadą fabryczną, rozpoczął się jej gwałtowny rozwój. W mieście powstawały w tym czasie fabryki, zakłady włókiennicze, przedsiębiorstwa handlowe, sklepy, banki, jak również karczmy, domy zajezdne i domy noclegowe. Jednym z pierwszych był drewniany szynk z zajazdem wystawiony w 1824 r. przez Jana Adamowskiego, zlokalizowany przy Nowym Rynku 16 (obecnie plac Wolności). Pięć lat później ten sam właściciel wybudował kolejny dom zajezdny przy ul. Piotrkowskiej 175a. Murowany, kryty dachówką parterowy budynek z dużym podwórzem posiadał piwnicę na skład win, kręgielnię, restaurację oraz stajnie dla koni przyjezdnych gości. Zajazd dysponował 11 pokojami. Na tyłach posesji Adamowski urządził ogród spacerowy w stylu angielskim, ówczesnie bardzo modnym. Zasadził tam również drzewa owocowe, a zajazd nazwał Paradis, czyli Raj (Rynkowska 1970).

Najstarszy w Łodzi był hotel Polski, zbudowany w 1853 r. przez Antoniego Engela przy ul. Piotrkowskiej 3 (Fot. 1). Był to budynek murowany, jednopiętrowy, dysponujący 60 miejscami noclegowymi. W głębi posesji znajdowały się pomieszczenia dla koni i powozów (Błądek, Tulibacki 2003). W końcu lat 50. XIX w. istniało w Łodzi już osiem zajazdów, z których najświetniejszy był Paradyż przy Piotrkowskiej 175a (Milewska 2001).

Fot. 1. Hotel Polski: A – w końcu XIX w. (K. Stefański 2000), B – współcześnie (fot. M. Milewska)

Photo 1. Polski hotel: A – at the end of 19th century (K. Stefański 2000),
B – contemporary view (photo M. Milewska)

Koniec XIX w. dla Łodzi był okresem dynamicznego rozwoju miasta dzięki produkcji włókienniczej. W szybkim tempie wzrastała liczba ludności. Liczne kontakty handlowe dużych firm włókienniczych z całą Europą owocowały przyjazdami cudzoziemców na kilka dni, a czasami nawet miesięcy, w celu załatwienia spraw zawodowych. Byli to głównie kupcy z Europy i Azji. Zatrzymując się w Łodzi, mieli do wyboru w tym czasie usługi pięciu hoteli: Polskiego, Niemieckiego – z restauracją przy ul. Średniej 1 (obecnie Pomorska), Mannteuffel – przy ul. Zachodniej 45, z restauracją, ogródkiem, własnym zaprzęgiem i omnibusem dowożącym gości do dworca kolejowego (Fot. 2), Victorii – z kawiarnią przy ul. Piotrkowskiej 67 oraz Grand Hotelu – posiadającego restaurację z kawiarnią, własny omnibus konny do dworca oraz powozy do wynajęcia przez gości hotelowych.

Klientela ówczesnych hoteli reprezentowała mozaikę społeczną i zawodową, od przemysłowców-milionerów i bankierów z Londynu, Paryża i Petersburga do kupców z Drohiczyzna, Brzezina, Łasku i Żelowa (Badziak i in. 1988).

O korzystaniu z usług hotelu nie zawsze jednak decydowała konieczność handlowa, lecz często chęć przyjrzenia się z bliska życiu wielkiego miasta. To sprawiało, że zapotrzebowanie na miejsca w hotelach było duże, dodatkowo wzrastały wymagania gości co do warunków zakwaterowania oraz obsługi i wyżywienia (Badziak i in. 1988).

A

B

Fot. 2. Hotel Mannteuffel: A – widok z końca XIX w. (K. Stefański 2001), B – widok współczesny (fot. M. Milewska)

Photo 2. Mannteuffel hotel: A – at the end of the 19th century (K. Stefański 2001), B – contemporary view (photo M. Milewska)

W roku 1891 w Łodzi funkcjonowało już 11 hoteli, w tym poza już wcześniej wspomnianymi: Europejski – ul. Zawadzka 7 (obecnie Próchnika), Hamburski przy ul. Piotrkowskiej 17, Ruski, Petersburski i Warszawski przy ul. Południowej (obecnie Rewolucji 1905 r.) oraz Wenecki przy ul. Cegielnianej (obecnie Jaracza) (Badziak i in. 1988). W roku 1899 było już 18 hoteli, a część z nich nawet skategoryzowano, m.in. I kategorii – Grand (Fot. 3), II kategorii – Victoria (Fot. 4), Mannteuffel, Polski, Paryski i Północny, III kategorii – Petersburski, Angielski, International, Ruski, Rzymski i Warszawski (Błądek, Tulibacki 2003).

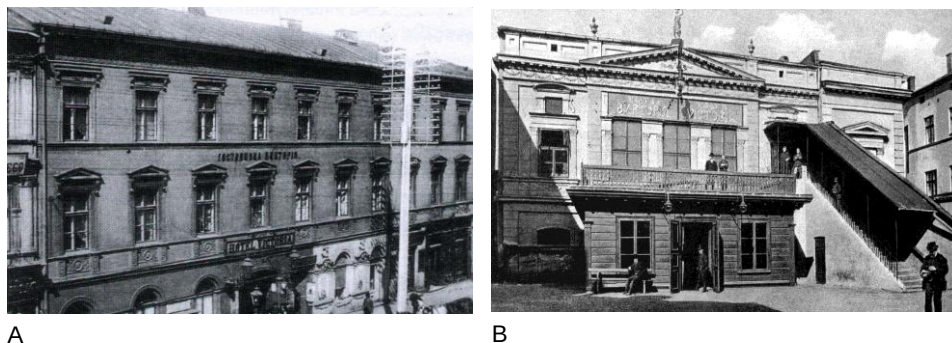
A

B

Fot. 3. Hotel Grand w Łodzi: A – widok z końca XIX w. (K. Stefański 2001), B – widok współczesny (fot. M. Milewska)

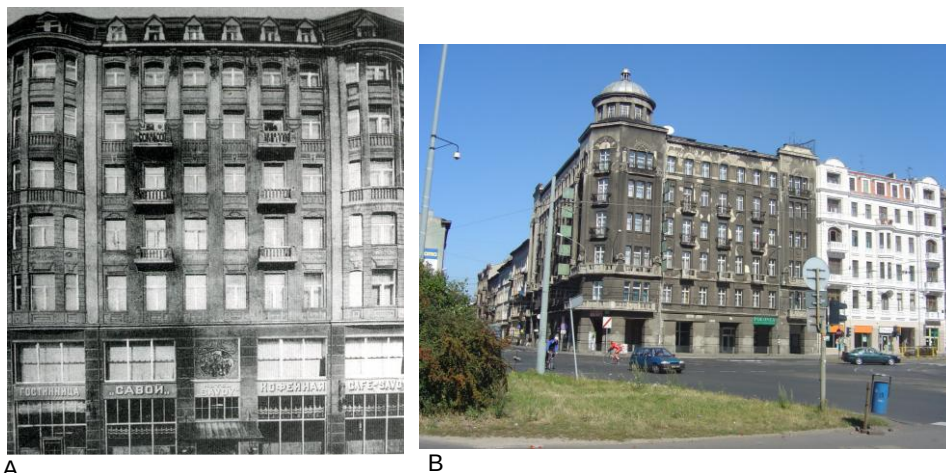
Photo 3. Grand hotel in Łódź: A – at the end of the 19th century (K. Stefański 2001), B – contemporary view (photo M. Milewska)

Fot. 4. Hotel (A) i teatr (B) Victoria w Łodzi – stan w XIX w. (K. Stefański 2001)
Photo 4. Hotel (A) and (B) Victoria theatre in Łódź – in the 19th century (K. Stefański 2001)

Początek XX w. (do roku 1918). Początek XX w. był okresem szczytowego rozwoju hotelarstwa w mieście, jak również boomu budowlanego. Spowodowane to było zakończeniem rewolucji 1905–1907 i wyjściem z kryzysu ekonomicznego z lat 1905–1909. Poprawa koniunktury uwidoczniła się m.in. zwiększonym napływem gości z różnych krajów, głównie ze wschodu. Byli to przeważnie ludzie zamożni, pragnący wygodnego noclegu i dostępu do rozrywki. W tej sytuacji kapitał prywatny uznał budowę hotelu nie tylko za korzystną lokatę środków finansowych, lecz i zyskowny interes. Okoliczności te sprawiły, że w Łodzi oddano do użytku kolejne hotele. W 1909 r. otworzono Bristol przy ul. Zawadzkiej (obecnie Próchnika), a w roku 1912 hotel Savoy w bezpośrednim sąsiedztwie Grand Hotelu przy ul. Krótkiej 6 (obecnie Traugutta) (Fot. 5). Do 1956 r. był to najwyższy budynek w mieście. Jego właścicielem był wiedeński finansista Salomon Ringer.

W tym czasie powstały również hotele: Rzymski oraz Ryski przy ul. Mikołajewskiej (obecnie Sienkiewicza), International przy ul. Wschodniej oraz hotel Palace (dzisiejsza Polonia) przy zbiegu ulic Dzielnej i Włodzkiej (obecnie Narutowicza i Kilińskiego). Ten ostatni wzniesiony został przez małżonków Leopolda i Adelę Dobrzyńskich oraz Maurycego i Franciszkę Dobrzyńskich. Najlepszy okres w hotelarstwie łódzkim zaowocował 20 hotelami w mieście, z tego przy ul. Piotrkowskiej, na odcinku od Nowego Rynku do Pasażu Meyera (obecnie Moniuszki), zlokalizowanych było sześć obiektów (Polski nr 3, Centralny nr 8, Imperial nr 16, Metropol nr 18, Victoria nr 67 oraz Grand Hotel nr 72) (Biernacka 1999).

Fot. 5. Hotele Savoy (A) w końcu XIX w. i Polonia (B) współcześnie (fot. M. Milewska)
Photo 5. Savoy hotel (A) at the end of the 19th century and Polonia hotel
(B) contemporary view (photo M. Milewska)

Wybuch i lata I wojny światowej doprowadziły do całkowitego zamarcia zarówno życia gospodarczego, jak i handlowego oraz ruchu turystycznego. Prowadzenie hotelu w warunkach wojennych było bardzo utrudnione, a w pierwszych latach wręcz niemożliwe. Wiele obiektów zajęły wojska niemieckie, zamieniając je na kwatery prywatne. Pozostałe wprawdzie funkcjonowały jako hotele, jednak świadczyły usługi jedynie obywatelom niemieckim i znajdowały się pod stałym nadzorem wojskowym. Doprowadziło to do znaczącego pogorszenia sytuacji finansowej wielu hoteli, czego konsekwencją było zamknięcie kilku z nich.

Dwudziestolecie międzywojenne. Po zakończeniu I wojny, z dwudziestu hoteli, które funkcjonowały przed jej wybuchem, tylko siedem rozpoczęło na nowo swą działalność. Były to: Grand Hotel, Victoria, Mannteuffel, Polski, Savoy, Palace oraz Bristol. W grudniu 1918 r. dołączył do tej grupy nowy hotel Klukas przy ul. Cegielnianej (obecnie Jaracza) zlokalizowany naprzeciwko Teatru Polskiego (Fot. 6). Rok później zamknięto hotel Victoria i od tej pory, aż do 1928 r., istniało w Łodzi siedem hoteli, które dysponowały łącznie 840 miejscami noclegowymi. Skromna wówczas baza noclegowa Łodzi była uzupełniana rejestrowanymi tzw. „pokojami umeblowanymi”, które oferowały w 1926 r. dodatkowe 65, a w 1928 r. 52 miejsca noclegowe. W roku 1929 nastąpił

niewielki wzrost liczby miejsc noclegowych (z 840 na 859) po otwarciu hotelu Monopol i taki stan utrzymał się do roku 1935.

A

B

Fot. 6. Hotel Klukas: A – sala restauracyjna, B – blankiet firmowy (rachunek) (archiwum)

Photo 6. Klukas hotel: A – restaurant, B – a company form (a bill) (archives)

Warto jednak zaznaczyć, że pierwsze dziesięć lat okresu międzywojennego, a zwłaszcza lata 1926–1929, to czasy korzystne dla rozwoju hotelarstwa. Względna stabilizacja gospodarki miasta oraz stały wzrost jego budżetu wpłynęły na powstanie wielu inwestycji komunalnych. Życie towarzyskie było bardzo ożywione, z roku na rok zaznaczał się wyraźny wzrost liczby przyjeżdżających do Łodzi, a obroty restauracji i hoteli osiągały najwyższy poziom. Poprawa sytuacji finansowej właścicieli obiektów hotelowych pozwoliła na dokonanie modernizacji oraz poszerzenie zakresu świadczonych usług. W całym okresie międzywojennym opierano się w dużej mierze na istniejącej bazie hotelowej, a tylko w nielicznych przypadkach powstawały nowe obiekty (Biernacka 1999).

Kolejny kryzys dla łódzkiego hotelarstwa nastąpił w 1930 r. i zaznaczył się olbrzymim spadkiem frekwencji. Gośćmi hotelowymi pozostali jedynie przyjezdni załatwiający interesy w mieście, natomiast grupa gości podróżujących w celach turystycznych zmniejszyła się do minimum. Przyczyn tej sytuacji dopatrywano się w powszechnym zubożeniu społeczeństwa oraz trudnościach ekonomicznych przemysłu i handlu. Hotele najwyższej klasy obniżały ceny, a w wielu przypadkach zaczęły przynosić straty. W 1932 r. ceny w hotelach I kategorii obniżono według szacunków o 15–20%, podczas gdy frekwencja spadła o 50–60%. Dodatkowo sytuację pogarszały rosnące podatki państwowe i komunalne (Badziak i in. 1988).

Historia hotelarstwa w Łodzi

Tabela 1. Obiekty hotelarskie w Łodzi w latach 1829–1945

Table 1. Hotels in Łódź between 1829–1945

L.p.	Nazwa zakładu hotelarskiego Name of the hotel	Adres Address	Uwagi Remarks
1	Angielski	(?)	Funkcjonował w 1899 r., w 1918 r. nie występuje w rejestrach Operating in 1899, in 1918 not listed in registers
2	Bristol	Zawadzka 11 (Próchnika)	Od 1909 r. do 1918 r. (?) Since 1909 to 1918 (?)
3	Centralny	Piotrkowska 8	(?)
4	Cristal	6 Sierpnia 26	Inne nazwy Westfallenhof i Mały Other names Westfallenhof & Mały
5	Elisium	Księży Młyn, Przędzalniana 64	1858–1883
6	Europejski	Wschodnia 63	(?)
7	Grand	Piotrkowska 72	Od 1888 r. do dziś Since 1888 till nowadays
8	Hamburski	Piotrkowska 7	Inna nazwa to Imperial Other name – Imperial
9	International	Wschodnia 30	1893–1912
10	Klukas	Cegielniana 34 (Jaracza)	1918 r. (?)
11	Krakowski	Stary Rynek/Łagiewnicka	1860–1918
12	Kupiecki	Południowa 9 (Rewolucji 1905)	(?)
13	Mannteuffel	Zachodnia 48	Od 1893 r. (?), obecnie w budynku znajduje się kino Cytryna i apteka Since 1893 (?), now it houses Cytryna cinema and pharmacy
14	Metropol	Piotrkowska 18	
15	Monopol	Zawadzka 7 (Próchnika)	Czasem pod nazwą Europejski (?) Sometimes called Europejski hotel (?)
16	Niemiecki	Średnia 1 (Pomorska)	1893–1918
17	Paradyż	Piotrkowska 175	1829–1918, obecnie budynek nie istnieje 1829–1918, now the building does not exist
18	Paryski	Średnia 18 (Pomorska)	1899–1918
19	Petersburski	Południowa 2 (Rewolucji 1905 r.)	1893–1918
20	Polonia	Dzielna 36 (Narutowicza)	Od 1912 r. do dziś. Inne nazwy: Pałast, Palace

			Since 1912 till nowadays. Other names: Palast, Palace
21	Polski	Piotrkowska 3	1853–1945
22	Północny	(?)	1899–1918
23	Ruski	Południowa 12 (Rewolucji 1905 r.)	1893–1918
24	Rzymski	Mikołajewska (Sienkiewicza)(?)	-
25	Ryski	Mikołajewska (Sienkiewicza)(?)	-
26	Savoy	Krótką 6 (Traugutta)	Od 1911 r. do dziś Since 1911 till nowadays
27	Victoria	Piotrkowska 67	1876–1919
28	Warszawski	Południowa 25 (Rewolucji 1905 r.)	1893–1918
29	Wenecki	Cegielniana 33 (Jaracza)	1899–1918

Uwaga. Daty podawane w uwagach nie zawsze oznaczają okres funkcjonowania hotelu, ale często rok, w którym po raz pierwszy pojawia się wzmianka o nim w materiałach źródłowych oraz rok, w którym źródła już nie wymieniają go wśród funkcjonujących.

Źródło: Opracowanie autorów na podstawie różnych źródeł.

Note. Dates given in remarks do not always mean the period of hotel operating but often the year in which the hotel was mentioned for the first time in sources and the year in which it stopped being mentioned.

Source: Authors' elaboration on the basis of various sources.

Panujący w kraju w latach 30. kryzys gospodarczy hamował wszelkie inicjatywy, w tym też hotelarskie, co przejawiało się spadkiem liczby miejsc noclegowych. W 1939 r. w Łodzi funkcjonowało nadal siedem hoteli: Grand Hotel, Savoy, Polonia, Mannteuffel, Polski, Monopol oraz Klukas. W tym czasie na 1000 mieszkańców przypadało 1,4 łóżka hotelowego.

W czasie II wojny światowej, podobnie jak podczas I, hotele świadczyły usługi wyłącznie ludności niemieckiej – wojskowym, przedstawicielom administracji, organizacji politycznych i społecznych. W tym okresie funkcjonowało w Łodzi sześć hoteli: Grand Hotel, Savoy, Polonia, Monopol, Polski oraz otwarty w czasie okupacji hitlerowskiej hotel Cristal, który przez Niemców nazywany był Westfallenhof, zlokalizowany przy ul. 6 Sierpnia 26 (Biernacka 1999).

Zestawienie hoteli funkcjonujących w Łodzi do II wojny światowej przedstawia tabela 1.

Po II wojnie światowej. Po wyzwoleniu Łodzi 19 stycznia 1945 r. czynnych było pięć hoteli: Grand, Savoy, Polonia, Monopol i Polski. Wkrótce dwa z nich (Polonia i Savoy) zostały przejęte przez Armię Czerwoną i zamienione na szpitale wojskowe. Natomiast hotel Monopol latem 1945 r. został zreprivatyzowany na mocy wyroku sądu. Wówczas był on głównie zamieszkały przez profesorów Uniwersytetu Łódzkiego, w późniejszym okresie hotel przejęła Bratnia Pomoc Studentów UŁ na dom akademicki. Zatem w pierwszym roku po wyzwoleniu ogólnie dostępną bazę hotelową Łodzi stanowiły jedynie hotele Grand i Savoy (Badziak i in. 1988).

Dnia 2 czerwca 1945 r., na mocy decyzji prezydenta Łodzi, przekazano formalnie w użytkowanie Zarządowi Miejskiemu wszystkie istniejące w mieście obiekty hotelowe: Grand, Savoy, Polonię, Polski i Monopol. Administratorem tych hoteli była powołana Miejska Dyrekcja Hoteli na czele z dyrektorem Grand Hotelu T. Radziwińskim. Faktycznie jednak do końca 1945 r. władze miasta dysponowały jedynie hotelami Grand i Savoy. Jesienią tego samego roku nastąpiła dalsza centralizacja zarządzania hotelami łódzkimi. Specjalnie utworzona komisja Zarządu Miejskiego przejęła formalnie majątek wspomnianych dwóch hoteli. Wkrótce po tym, 30 listopada, na mocy uchwały nr 120 Miejskiej Rady Narodowej, powołano do życia przedsiębiorstwo komunalne Hotele Miejskie w Łodzi. Paragraf 2 statutu przedsiębiorstwa stanowił, że:

Hotele podlegają władzom Gminy Miejskiej, rządzą się autonomicznie w ramach niniejszego statutu i stanowią odrębną jednostkę gospodarczo-finansową, z własnym budżetem, prowadzoną na zasadach handlowych, osobowości prawnej jednak nie posiadają (Badziak i in. 1988).

W styczniu 1946 r. po długotrwałych pertraktacjach władze miasta przejęły od wojsk radzieckich hotel Polonia, który ze względu na znaczną dewastację był stopniowo remontowany i nie odgrywał wówczas większej roli w bazie noclegowej miasta. Hotel Polski, przejęty przez Zarząd Miejski od agendy Armii Radzieckiej, został przekazany Spółdzielni Lekarskiej. Natomiast hotel Cristal został zajęty przez polskie władze wojskowe na hotel oficerski, po czym w 1947 r. odzyskały go władze miejskie i po adaptacji przeznaczyły na tzw. hotel Mały, zamieszkiwany głównie przez kierowców (Badziak i in. 1988).

W pierwszych latach po wyzwoleniu łódzka baza noclegowa była niezwykle skromna. W końcu 1945 r. Hotele Miejskie dysponowały zaledwie 404 miejscami noclegowymi, z których część (20–30%) zajmowali stali lokatorzy, blokując je często przez kilka miesięcy. Po

uruchomieniu Polonii, jak również dzięki przeróbkom i adaptacji wnętrz w pozostałych obiektach oraz otwarciu hotelu Małego, sytuacja uległa poprawie. Pod koniec 1948 r. Łódź dysponowała 662 miejscami noclegowymi, a rok później 680. W latach 1945–1949 odnotowano wzrost liczby miejsc noclegowych o około 70%, jednak i tak nie był on wystarczający w stosunku do zgłaszanych potrzeb i wciąż niższy od stanu z okresu międzywojennego (Badziak i in. 1988). Z dniem 1 września 1950 r. hotel Grand został przejęty przez reaktywowane Polskie Biuro Podróży Orbis (Błądek, Tulibacki 2003).

Lata 1973–1989. Do połowy lat 70. w Łodzi nie powstał żaden hotel. W 1973 r. oddano do użytku wybudowany na bazie typowego projektu (akademik-hotel asystenta) hotel Mazowiecki, natomiast trzy lata później, hotel Centrum, dysponujący 400 miejscami noclegowymi, z obszernym zapleczem gastronomicznym oraz kompleksem różnego typu zakładów usługowych i handlowych. Rok później otworzono hotel Światowit z 424 stałymi i 208 dostawianymi miejscami, który był ukierunkowany głównie na obsługę grup wycieczkowych z krajów socjalistycznych. W tym czasie w Łodzi funkcjonowało sześć hoteli, dysponujących 1800 miejscami noclegowymi. W 1974 r. przekazano majątek Hoteli Miejskich powołanemu Przedsiębiorstwu Turystycznemu Łódź, które zarządzało pięcioma hotelami: Polonia, Centrum, Światowit, Mazowiecki (Fot. 7) oraz Savoy (Badziak i in. 1988).

Fot. 7. Hotel Mazowiecki (folder reklamowy 2003)
Photo 7. Mazowiecki hotel (advertising brochure 2003)

W latach 80. w Łodzi zaczęły powstawać nowe hotele. W 1980 r. został otworzony zajazd-motel Na Rogach, dzierżawiony od PT Łódź przez Z.M. Podemskich. Cztery lata później zakupiony Dworek Myśliwski Heinzlów w Łagiewnikach przekształcono w hotel o nazwie Daria.

Przełom XX i XXI w. (lata 1990–2004). Najwięcej obiektów hotelowych powstało w latach 90. Były to głównie obiekty wcześniej pełniące inne funkcje, a tylko zaadaptowane na hotele. Najliczniejszą grupę stanowiły hotele robotnicze, będące zamkniętą bazą hotelową związaną na ogół z konkretnymi zakładami pracy. Do takich obiektów należały hotele Adria (1990, jako hotel od 1995) oraz Boss (1997), które w wyniku przemian gospodarczych po 1989 r. zostały sprywatyzowane i otwarte dla wszystkich gości. Do innej grupy hoteli dostępnych dla wąskiego grona osób był zaliczany hotel Garnizonowy (obecnie Reymont). Do roku 1990 pełnił funkcję szkoły oraz biura administracji wojskowej, później był przeznaczony wyłącznie dla pracowników wojskowych i funkcjonował jako internat wojskowy. Zmiany te we wszystkich przypadkach były korzystne i doprowadziły do poprawy jakości świadczonych usług. W 1987 r. (od 1994 r. jako hotel) rozpoczął swą działalność hotel Eskulap stanowiący integralną część kompleksu szpitalnego Centrum Zdrowia Matki Polki. W 1995 r. w pobliżu powstał kolejny hotel – Wenus (obecnie Ambasador), będący jedynym hotelem w Łodzi posiadającym własny basen. Ostatnim obiektem, który powstał w latach 90., jest hotel Alicja otworzony w 1998 r. (Fot. 8.). Najnowszymi hotelami w Łodzi są: dwugwiazdkowy Ibis (Fot. 9.) otwarty w 2000 r., należący do francuskiego systemu hotelowego Accor oraz prywatny, trzygwiazdkowy hotel Yuca (2003). Zestawienie hoteli funkcjonujących po II wojnie światowej przedstawia tabela 2.

Fot. 8. Hotel Alicja w Łodzi w 2003 r. (folder reklamowy 2003)
Photo 8. Alicja hotel in Łódź in 2003 (advertising brochure 2003)

Fot. 9. Hotel Ibis w Łodzi w 2001 r. (fot. M. Milewska)

Photo 9. Ibis hotel in Łódź in 2001 (photo M. Milewska)

Tabela 2. Obiekty noclegowe Łodzi w latach 1945–2004

Table 2. Accommodation in Łódź between 1945–2004

L.p.	Nazwa obiektu Name of the object	Adres Address	Rok rozpoczęcia działalności The year of opening	Uwagi Remarks
1	Adria*	Obywatelska 152	1990	Dawniej hotel robotniczy Former workers' hotel
2	Alicja**	Politechniki 19a	1998	
3	Ambasador***	Kosynierów Gdyńskich 8	1995	Do 2003 r. Wenus Until 2003 Wenus
4	Boss*	Tatrzańska 11	1997	Dawniej hotel robotniczy Former workers' hotel
5	Budowlani	Górnicza 5	1986–2002	Dawniej sportowy, usługi noclegowe Former sports hotel, lodging services
6	Camping Na Rogach**	Łupkowa 10		PT Łódź
7	Camping Stawy Jana**	Rzgowska 247		OSiR
8	Centrum***	Kilińskiego 59/63	1976	PT Łódź

Historia hotelarstwa w Łodzi

9	Centrum Szkoleniowo-Konferencyjne UŁ Guest and Conference Centre of the University of Łódź	Kopcińskiego 16/18	1997	Usługi noclegowe Lodging services
10	Centrum Szkoleniowo-Konferencyjne UŁ Guest and Conference Centre of the University of Łódź	Rogowska 26	1992	Usługi noclegowe Lodging services
11	Centrum Szkoleniowo-Konferencyjne UŁ Guest and Conference Centre of the University of Łódź	Piaskowa 2	1992	Usługi noclegowe Lodging services
12	D.W. Arturówek kat. II	Skrzydłata 75	2002	Dom wycieczkowy w ramach Ośrodka Sportu i Rekreacji Tourist lodgings
13	D.W. nr 1 kat. III	Marysińska 92	1997/98	Dawniej hotel robotniczy Former workers' hotel
14	D.W. nr 2 kat. III	Łagiewnicka 96	1997/98	Dawniej hotel robotniczy Former workers' hotel
15	D.W. nr 3 kat. III	Łęczycka 70	1997/98	Dawniej hotel robotniczy Former workers' hotel
16	Daria***	Studencka 2/4	1984	
17	Deja vu****(?)	Wigury 4	1995	Jedyny pensjonat w Łodzi The only guest house in Łódź
18	Dosko	Piłsudskiego 8	1992–2001	Nie funkcjonuje Not operating
19	Eskulap**	Paradna 46	1987	Szpital Centrum Zdrowia Matki Polki Polish Mother's Memorial Hospital
20	Fantazja	Kolumny 296		Usługi noclegowe Lodging services
21	Flora**	Szczecińska 111	1993	Jedyny motel w Łodzi The only motel in Łódź
22	Gościniec Zawierki Zawierki Inn	Strykowska 284	2002	Usługi noclegowe Lodging services
23	Grand***	Piotrkowska 72	1888	S.A. Orbis
24	Hotel szpitala Kopernika Hospital hotel	Paderewskiego 13	1990	Usługi hotelowe zamknięte Hotel services
25	Syrena	Zachodnia 56		Usługi hotelowe Closed hotel services

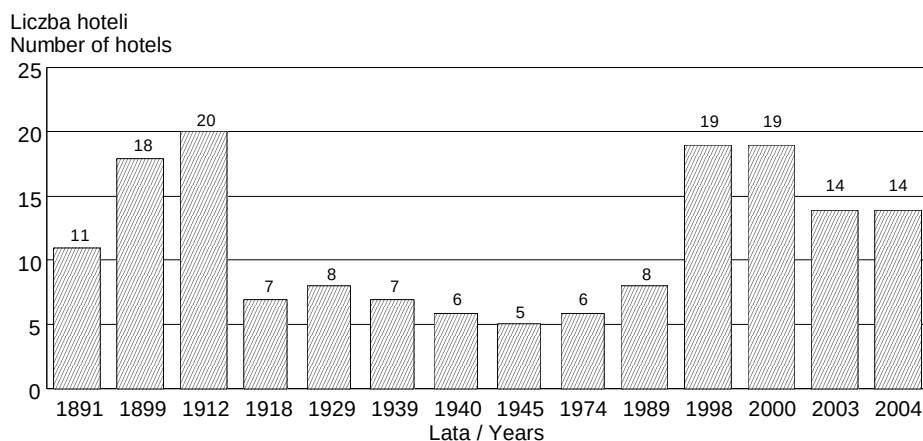
26	Ibis**	Piłsudskiego 11	2000	System hotelowy Accor Hotel system Accor
27	Kolejowy	Objazdowa 17	1993–2001	Od 2002 r. Axel, usługi hotelowe Since 2002 Axel, hotel services
28	Marta	Kosynierów Gdynskich 18	1993	Do 1997 r. Anna, usługi noclegowe Until 1997 Anna, lodging services
29	Mazowiecki**	28 Płk. Strzelców Kaniow. 53/57	1973	PT Łódź
30	Olimpia	Obywatelska 137	1991–2001	Usługi hotelowe Hotel services
31	Polonia	Narutowicza 38	1910–2003	Od 2003 r. usługi hotelowe Since 2003 hotel services
32	Prochus	Strykowska 94	2002	Usługi noclegowe Lodging services
33	Prząśniczka	Studencka 20/24	1956–1981 1989	Obecnie ośrodek wypoczynkowo-hotelowy Nowadays hotel-recreation centre
34	Raff	Milionowa 25	1995?	Usługi hotelowe Hotel services
35	Reymont***	Legionów 81	1995	Do 2001 r. Garnizonowy Until 2001 Garnizonowy
36	Savoy**	Traugutta 6	1911	PT Łódź
37	Schronisko Młodzieżowe kat. I Youth hostel I cat.	Legionów 27	1983	PTSM
38	Schronisko Młodzieżowe kat. II Youth hostel II cat.	Zamenhofa 13		PTSM
39	Światowit***	Kościuszki 68	1977	PT Łódź
40	Unihotel Argo	Łagiewnicka 54	1995?	Z hotelu robotniczego, nie funkcjonuje From workers' hotel, not operating
41	Yuca***	Złotno 83	2003	
42	Zajazd na Rogach Na Rogach Inn	Łupkowa 10/16	1980	2001–2003 hotel, od 2003 r. usługi hotelowe Since 2003 hotel services
43	Zajazd Rejs Rejs Inn	Strykowska 98	2002	Usługi noclegowe Lodging services

Źródło: Opracowanie autorów na podstawie różnych źródeł.
Source: Authors' elaboration on the basis of various sources.

Przemiany w hotelarstwie łódzkim

Na przestrzeni 150 lat rozwoju hotelarstwa łódzkiego zaszły wyraźne zmiany, które dotyczyły nie tylko liczby obiektów, pokoi czy miejsc noclegowych, ale także, a może przede wszystkim, rozmieszczenia oraz struktury rodzajowej bazy noclegowej.

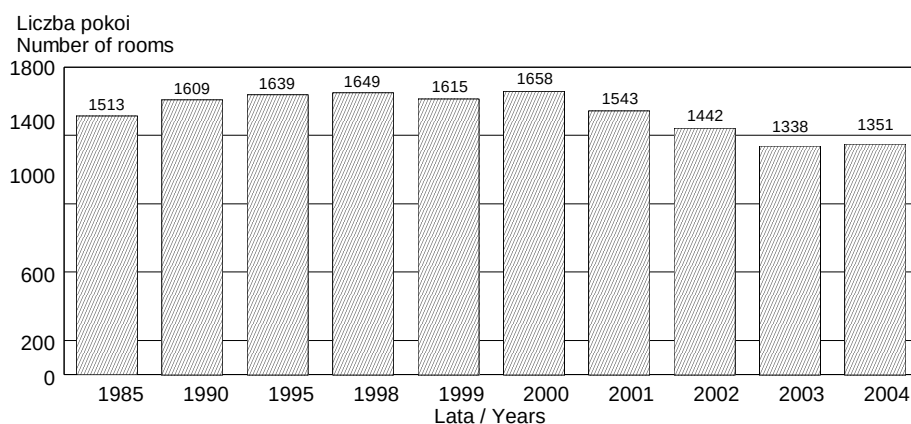
Rysunek 1 przedstawia zmiany w liczbie obiektów bazy hotelowej w Łodzi od końca XIX w. Jak widać, najlepszym okresem dla hotelarstwa w mieście były lata poprzedzające I wojnę światową, gdy w krótkim czasie nastąpił znaczny przyrost liczby hoteli. Przez kolejne siedemdziesiąt lat (do roku 1989) liczba hoteli w Łodzi była niewielka i wahała się od 5 do 8, przyjmując w okresie II wojny światowej wartość najniższą. Wprawdzie po 1989 r. liczba ta nieco wzrosła, jednak do tej pory nie osiągnęła najwyższych wartości. Dopiero początek lat 90. przyniósł wyraźne zmiany w tym zakresie. Liczba obiektów hotelowych gwałtownie wzrosła z 8 do 19, co było spowodowane zmianą zaszeregowania w strukturze rodzajowej dawnych hoteli robotniczych oraz powstaniem obiektów prywatnych. Z kolei wprowadzenie w życie rozporządzenia związanego ze standaryzacją i kategoryzacją hoteli spowodowało, że w 2003 r. tylko 14 obiektów mogło posługiwać się nazwą hotel. Taki stan utrzymał się do 2004 r. (wszystkie analizowane dane z tego roku dotyczą stanu w dniu 1 czerwca).

Rys. 1. Rozwój bazy hotelowej Łodzi od końca XIX w. (opracowanie autorów na podstawie różnych źródeł)

Fig. 1. The development of hotels in Łódź since the end of the 19th century (authors' elaboration on the basis of various sources)

Ostatni z opisywanych okresów charakteryzuje się także widocznymi zmianami w liczbie pokoi hotelowych (Rys. 2). Wzrost liczby pokoi w stosunku do zmian w liczbie obiektów w latach 90. jest zdecydowanie mniej dynamiczny, a na początku XXI w. liczba pokoi wyraźnie zmalała pomimo powstawania nowych, prywatnych obiektów.

Rys. 2. Zmiany liczby pokoi w hotelach łódzkich w latach 1985–2004 (opracowanie autorów na podstawie różnych źródeł)

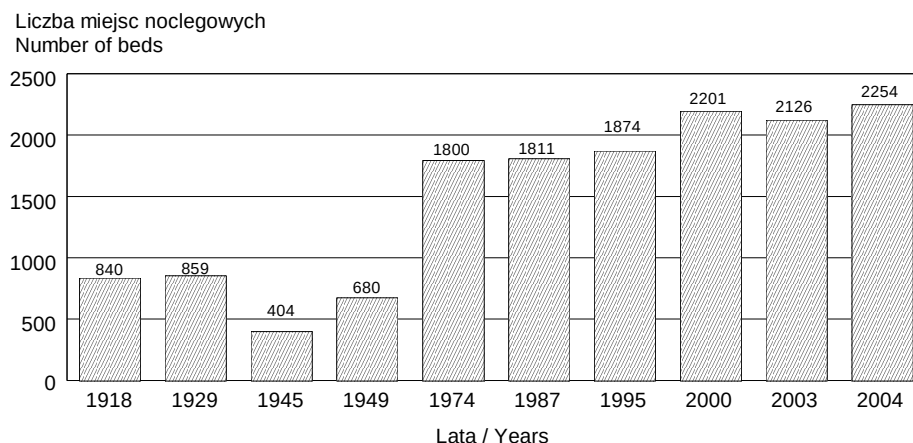
Fig. 2. The change in room numbers in Łódź hotels between 1985–2004 (authors' elaboration on the basis of various sources)

Oprócz spadku bezwzględnej liczby obiektów na sytuację taką mogły mieć wpływ jeszcze inne czynniki, których efektem było podjęcie m.in. następujących działań:

- w związku ze zmianami kategoryzacyjnymi część istniejących pokoi została zamieniona na węzły higieniczno-sanitarne dla pokoi, które ich nie posiadały,
- w związku ze stałym podnoszeniem jakości i zapotrzebowaniem na usługi dodatkowe część pokoi została zamieniona na pomieszczenia ogólnodostępne (sale wielofunkcyjne, konferencyjne, rekreacyjne itp.),
- ze względu na małą liczbę pokoi w nowo powstających obiektach nie mają one znaczącego wpływu na poprawę sytuacji w tym zakresie.

Podobna sytuacja występuje w przypadku miejsc noclegowych oferowanych przez hotele (Rys. 3). Ich liczba wzrosła wyraźnie po II wojnie światowej, szczególnie w latach 70., kiedy do użytku oddano największe łódzkie hotele (Centrum i Światowit). Wielkość utrzymywała się na podobnym poziomie aż do połowy lat 90., po czym wyraźnie wzrosła, osiągając poziom ponad 2200 na początku roku 2000. Dane

z roku 2003 wskazują na nieznaczny spadek tej wielkości, którego powody są podobne jak w przypadku liczby pokoi. Początek roku 2004 przyniósł nieznaczny wzrost wartości tego parametru.

Rys. 3. Rozwój liczby miejsc w hotelach łódzkich w XX w. (opracowanie autorów na podstawie różnych źródeł)

Fig. 3. The increase in room number in Łódź hotels in the 20th century (authors' elaboration on the basis of various sources)

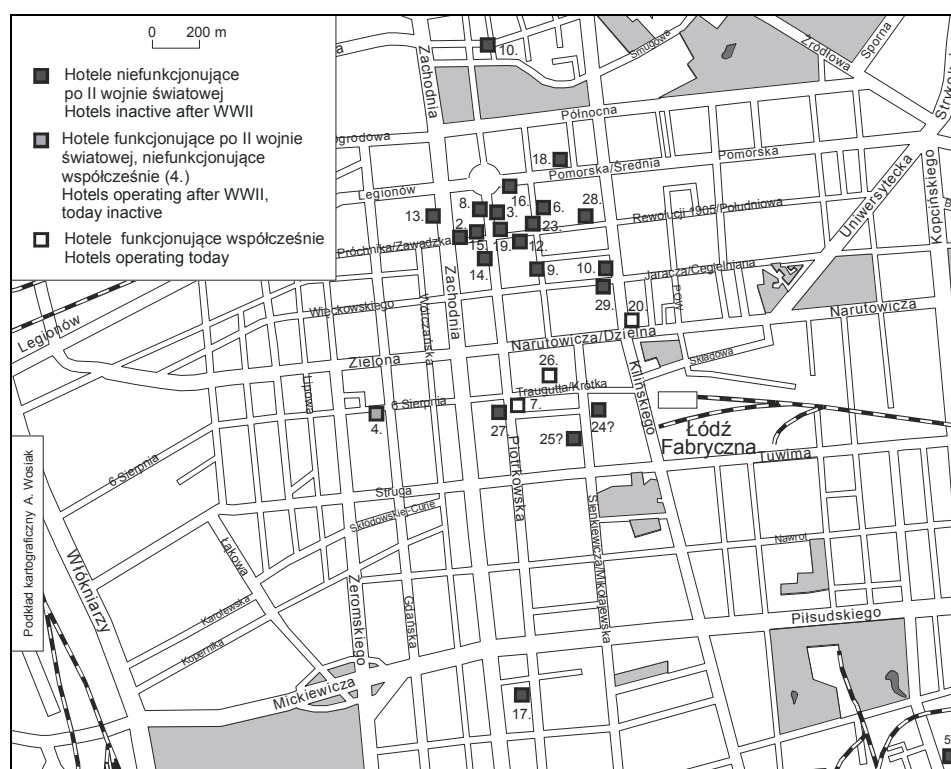
Wyraźnym przemianom uległo także rozmieszczenie bazy hotelowej. Do II wojny światowej obiekty klasyfikowane jako hotele koncentrowały się w okolicach Nowego Miasta i ulic bezpośrednio z nim związanych (m.in. Mannteuffel, Monopol, Niemiecki) oraz na terenach przyległych do ul. Piotrkowskiej, gdzie ulokowały się Grand, Savoy czy Victoria (Rys. 4). Taką lokalizację uzasadniał prestiż miejsca, bliskość najważniejszych urzędów, instytucji kulturalnych i dworca kolejowego.

Po wojnie większość obiektów historycznych straciła swoje funkcje, a nowo powstałe hotele były lokowane nadal w ścisłym centrum, które wyznaczała ul. Piotrkowska na odcinku od placu Wolności do skrzyżowania z al. Mickiewicza oraz ulice równoległe do niej (Kilińskiego, al. Kościuszki). Obiekty niebędące hotelami w rozumieniu *Ustawy o usługach turystycznych z 1997 r.* lokowały się dalej od centrum, a obiekty o charakterze wypoczynkowym powstawały na terenie Lasu Łagiewnickiego (Prądnicka, Daria) (Rys. 5, Fot. 10).

Dopiero szybki rozwój hoteli prywatnych w latach 90. spowodował, że obiekty hotelowe zaczęły pojawiać się na obszarach odległych od centrum. Powody takich lokalizacji były różne. Mogła to być kontynuacja

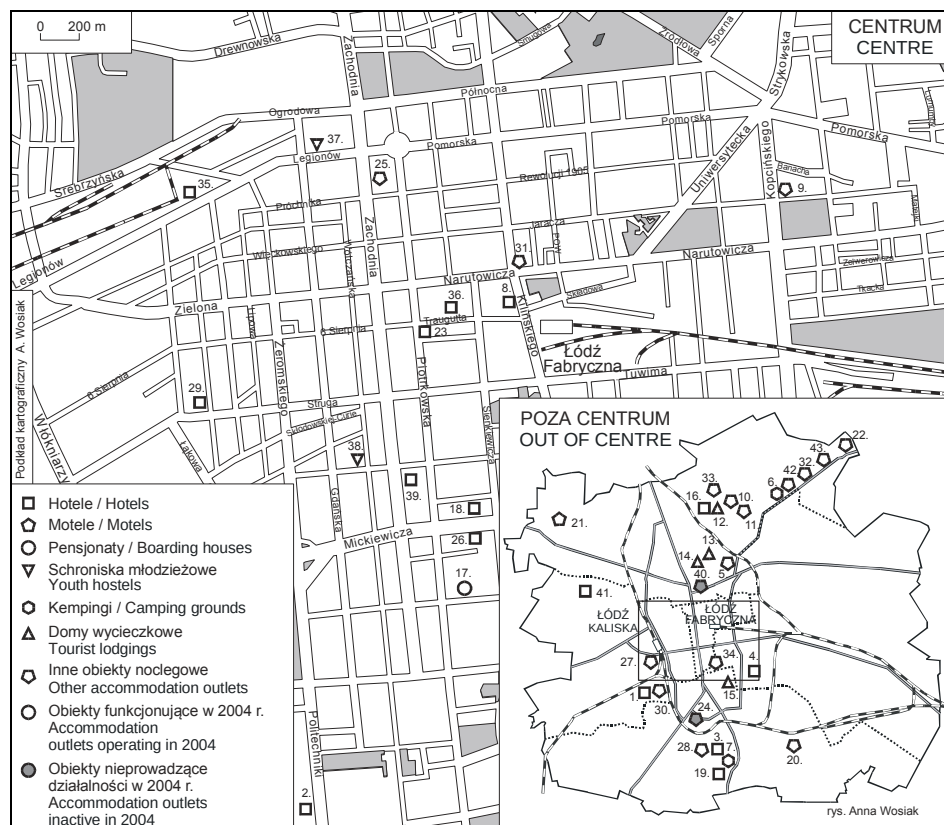
wcześniejszej, niehotelarskiej działalności (np. motel Flora, hotel Yuca), bliskość instytucji zawiadującej obiektem (hotel Eskulap), bliskość trasy wylotowej z miasta (Ambasador), lub inne, np. lokalizacja w osiedlach mieszkaniowych charakterystyczna dla dawnych hoteli robotniczych (Boss, Domy Wycieczkowe 1, 2, 3).

Przemianom podlegała także struktura rodzajowa bazy noclegowej. Do II wojny światowej w terminologii hotelarskiej powszechnie występowały nazwy „hotel”, „pensjonat”, czy „zajazd”. Tak też nazywane były obiekty w Łodzi. Dokładne określenie liczby obiektów w poszczególnych kategoriach było praktycznie niemożliwe, gdyż nazwy często stosowano zamiennie i brak było aktów prawnych regulujących te sprawy lub były one nieprecyzyjne.

Rys. 4. Rozmieszczenie hoteli w Łodzi w latach 1829–1945 (oznaczenia hoteli jak w tabeli 1)

Fig. 4. Distribution of accommodation outlets in Łódź in 1829–1945 (symbols as in table 1)

Rys. 5. Rozmieszczenie obiektów noclegowych w Łodzi w latach 1945–2004 (oznaczenia obiektów jak w tabeli 2)

Fig. 5. Distribution of accommodation outlets in Łódź in 1945–2004 (symbols as in table 2)

W powojennej historii hotelarstwa łódzkiego funkcjonowały 43 obiekty noclegowe, z tego działalność w roku 2004 prowadziło 40. Spośród wszystkich działających, 23 (58% wszystkich obiektów) stanowiły obiekty skategoryzowane, a więc spełniające wymogi wielokrotnie aktualizowanej *Ustawy o usługach turystycznych z 1997 r.* Do kategorii „inne” zaliczono np. dawne hotele pozbawione kategorii, hotele robotnicze, ośrodki wypoczynkowo-hotelowe oraz tzw. „usługi noclegowe” (Tab. 3).

Pomimo wyraźnej dominacji w strukturze rodzajowej obiektów hotelowych pewien niedosyt pozostawia ich zróżnicowanie pod względem kategorii. Istniejącą bazę stanowią hotele najwyższej trzygwiazdkowe (7 obiektów) (Tab. 4).

Fot. 10. Hotel Daria w Lesie Łagiewnickim (fot. M. Milewska)
Photo 10. Daria Hotel in Łagiewnicki Forest (photo M. Milewska)

Tabela 3. Baza noclegowa w Łodzi w 2004 r.
Table 3. Accommodation sector in Łódź in 2004

Rodzaj obiektu Type of accommodation		Obiekty Accommodation		Miejsca noclegowe Beds	
		liczba number	odsetek per cent	liczba number	odsetek per cent
Skategoryzowane Categorized	Hotele Hotels	14	35,0	2254	47,1
	Motele Motels	1	2,5	33	0,7
	Domy wycieczkowe Tourist lodgings	4	10,0	425	8,9
	Schroniska młodzieżowe Youth hostels	2	5,0	124	2,6
	Kempingi Camp sites	2	5,0	82	1,7
Razem obiekty skategoryzowane Total categorized accommo- dation		23	57,5	2918	61,0
	Inne Other	17	41,5	1879	39,0
Razem Total		40	100,0	4789	100,0

Źródło: Opracowanie autorów na podstawie badań terenowych.
Source: Author's own elaboration based on field research.

Tabela 4. Funkcjonowanie łódzkich hoteli w latach 1985–2004

Table 4. Łódź hotels between 1985–2004

Rok Year	1985	1990	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Liczba hoteli Number of hotels	7	9	17	19	19	19	18	15	14	14
Liczba pokoi Number of rooms	1513	1609	1639	1649	1615	1658	1543	1422	1338	1351
Liczba miejsc noclegowych Number of beds	1756	1832	1874	2184	2115	2201	2146	2297	2126	2254
Adria *										
Alicja **										
Ambasador ***										
Boss *										
Budowlani										
Centrum ***										
Daria ***										
Dosko										
Eskulap **										
Grand ***										
Ibis **										
Kolejowy										
Marta										
Mazowiecki **										
Na Rogach										
Olimpia										
Polonia										
Reymont ***										
Savoy **										
Światowit ***										
Unihotel										
Yuca ***										

Objaśnienia: kolorem jasnoszarym zaznaczono lata, w których obiekt funkcjonował jako hotel, ciemnoszarym lata, w których obiekty świadczą tzw. „usługi hotelarskie”, aktualność danych z roku 2004 – stan na dzień 1 czerwca, gwiazdkami zaznaczono kategorię, jaką obiekt posiadał w połowie 2004 r.

Źródło: Opracowanie autorów na podstawie różnych źródeł.

Note: years of operating as the hotel marked with light-grey colour, years of so called “hotel services” marked with dark-grey colour, data from 2004 – actual state on the 1st of June, hotel categories in 2004 marked with asterisks.

Source: Authors' elaboration on the basis of various sources.

Pięciu hotelom przyznano po dwie gwiazdki, a dwóm po jednej. Brak jest w mieście zarówno hoteli budżetowych (turystycznych), które świadczyłyby usługi w niższych przedziałach cenowych, jak i hoteli luksusowych cztero- i pięciogwiazdkowych. O ile brak hoteli najniższej kategorii rekompensowany jest poprzez istnienie innych rodzajów bazy świadczących usługi na podobnym poziomie i obsługujących podobne segmenty rynkowe (schroniska, domy wycieczkowe), o tyle brak choćby jednego hotelu luksusowego nie może być rekompensowany żadnym innym obiektem świadczącym usługi noclegowe.

Sytuacja staje się niepokojąca, tym bardziej że za największą i bezpośrednią konkurencję dla najbardziej znanego łódzkiego hotelu Grand uważa się dwugwiazdkowy Ibis. Widać więc wyraźnie, że cień cztero- i pięciogwiazdkowych hoteli warszawskich jest bardzo rozległy i sięga aż do Łodzi.

Projekty nowych hoteli i ich realizacja

Biorąc pod uwagę liczbę nowych hoteli, które w ostatnich latach powstały w Łodzi, można stwierdzić, że miasto nie ma szczęścia do inwestycji hotelarskich. Długa droga prowadząca od stworzenia projektu do jego realizacji w przestrzeni, w przypadku Łodzi wydaje się być niemożliwa do przejścia.

Ostatnią udaną, dużą inwestycją hotelarską w Łodzi jest hotel Ibis. Realizacja projektu zakończyła się pomyślnie, dając miastu zupełnie nowy obiekt.

Pod koniec 1998 r. planowano oddanie do użytku pierwszego (?) w Polsce hotelu (o nazwie Genesis), który miał oferować same apartamenty. Projekt zakładał lokalizację przy al. Piłsudskiego, w miejscu, gdzie obecnie znajduje się Galeria Łódzka. Budowę obiektu miała się zająć spółka utworzona przez amerykańską firmę Genesis Hotels i gminę Łódź, w której miasto dysponowało 49% udziałów. Choć budowa hotelu została rozpoczęta w 1997 r., nigdy jej nie ukończono. Przeszkodą dla realizacji tego projektu były liczne protesty okolicznych mieszkańców oraz toczące się spory prawne w sprawie własności gruntów, powodujące znaczne opóźnienia w budowie, jak również trudności związane z oczekiwaniem na uzyskanie pozwolenia na wznowienie prac budowlanych. Czynniki te naraziły inwestora na znaczne straty finansowe, które w konsekwencji doprowadziły do zerwania umowy z władzami miasta.

Hotel Yuca

Hotel Eskulap

Hotel Boss

Hotel Ambassador

Dom Wycieczkowy nr 1
Tourist lodging No 1

Dom Wycieczkowy nr 3
Tourist lodging No 3

Zdjęcia / photo M. Milewska

Pomyślna realizacja projektu hotelu dałaby miastu zupełnie nowy i inny od wszystkich obiekt. Byłby to pierwszy w Łodzi hotel pięciogwiazdkowy z 220 komfortowymi apartamentami wyposażonymi w telewizory, sprzęt video, łącza satelitarne i system komputerowy. Ofertę hotelu, przeznaczoną w dużej mierze dla ludzi biznesu, miała wyróżniać sala recepcyjno-konferencyjna, centrum biznesu czynne całą dobę, centrum kongresowe, część biurowa przeznaczona na siedziby różnych firm oraz basen i salon odnowy biologicznej.

Kolejną „pechową” inwestycją hotelarską okazała się lokalizacja przy skrzyżowaniu ulic Piotrkowskiej i Radwańskiej. Pierwszym inwestorem była firma Bagbud zainteresowana budową hotelu Borowiecki, jednak po napotkaniu licznych trudności z rozpoczęciem prac budowlanych, zrezygnowała z wcześniejszego zamiaru. Kontynuacją projektu zajęła się firma Sobiesław Zasada Ltd. Spółka z o.o. Oddanie do użytku nowego hotelu planowano na koniec 1999 r., jednak i ta inwestycja zakończyła się niepowodzeniem. Planowany obiekt miał być hotelem trzygwiazdkowym, ze 144 pokojami jedno- i dwuosobowymi (około 200 miejsc noclegowych), goście mieliby do dyspozycji mały basen, sale konferencyjne, restauracje wraz z salą bankietową, gabinet odnowy biologicznej oraz duży parking pod budynkiem. Dodatkowo zaprojektowano Centrum Handlowo-Usługowe przeznaczone dla banków i sieci sklepów. Przeszkodą dla budowy okazali się mieszkańcy sąsiadujących kamienic, którzy skarżyli się, że w związku z inwestycją będą mieszkali w budynkach pozbawionych światła słonecznego. Później okazało się, że architekt wojewódzki miał zastrzeżenia co do wysokości budynku, czego efektem był brak pozwolenia na rozpoczęcie budowy. Kolejne trudności, doprowadzające do kilkakrotnego zaniechania prac budowlanych, całkowicie zniechęciły inwestora do prowadzenia dalszych starań o ukończenie projektu, czego rezultatem było wycofanie się z planowanej inwestycji.

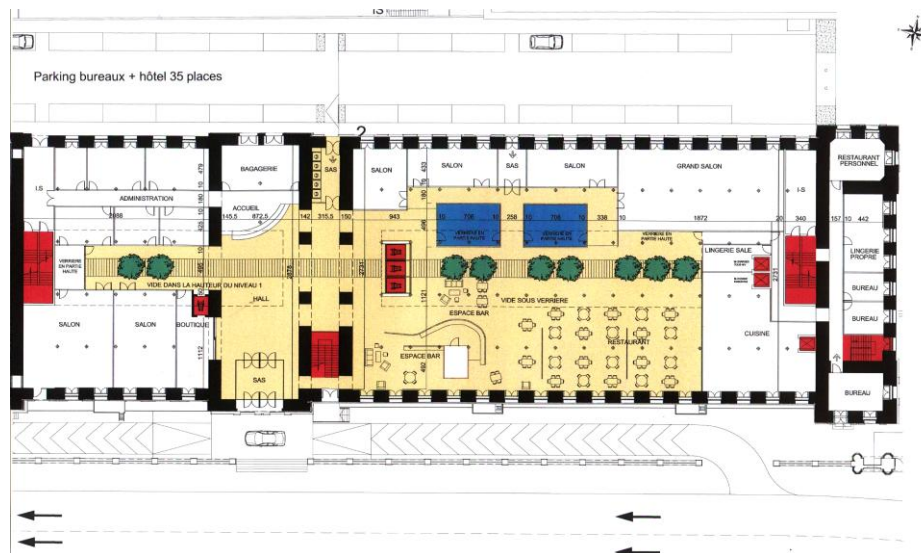
Ostatnim, jak do tej pory, inwestorem hotelu była wrocławska spółka Prima, posiadająca umowę z amerykańskim systemem Best Western Hotels zarządzającą w 2003 r. 3700 hotelami w 21 krajach świata. Do projektu wprowadzono kilka zmian, m.in. obniżenie budynku o jedną kondygnację oraz zmniejszenie liczby pokoi o 40. Miał to być czterogwiazdkowy hotel mieszczący 112 dwuosobowych pokoi na pięciu kondygnacjach oraz osiem apartamentów typu Junior Suite. Obok nich przewidziano miejsca na cztery sale konferencyjne mieszczące 200 osób, bar, dwie restauracje, *fitness center* oraz pasaż handlowy. Rozpoczęcie budowy zaplanowano na jesień 1998 r. natomiast oddanie

obiektu do użytku na koniec 2002 r. Jednak kolejne napotkane trudności związane z uzyskaniem wypisu z ksiąg wieczystych, spowodowały zatrzymanie prac i w rezultacie zawieszenie inwestycji. W chwili obecnej na tym terenie nie prowadzi się już żadnych prac, a wzniesiona część budynku nadaje się już jedynie do rozbiórki. Ostatnie informacje na temat budowy wskazują, że inwestycja będzie kontynuowana przez spółkę Prima – Best Western Hotels. Zakłada się, że pierwsi goście pojawią się w hotelu w połowie 2005 r. (*Hotelarz* 2004).

W 2002 r. pojawił się kolejny projekt nowego hotelu w Łodzi, inwestorem był Qubus Hotel System Sp. z o.o., rozpoczynający ekspansję na rynku polskim. Łódzki Qubus ma być zlokalizowany na rogu al. Mickiewicza i ul. Żeromskiego, na niewielkiej działce o powierzchni zaledwie 3,5 tys. m². Projekt zakłada budynek na planie półokręgu odpowiadającemu łukowi jezdnii, przy której działka się znajduje. Elewacja budynku ma nawiązać do architektury fabrycznej, jego tło będzie stanowić dawny zakład Norbelany, który ma stać się w przyszłości centrum rozrywkowym. Budynek będzie posiadać sześć kondygnacji i jednocześnie przyjmie 120 gości. Kategoria hotelu ma być dwu- lub trzygwiazdkowa. We wnętrzu znajdzie się też restauracja na 90 miejsc. Nie przewiduje się jednak sal konferencyjnych, sklepów ani usług, gdyż mają się one znaleźć w dawnej Norbelanie. Prace budowlane miały rozpocząć się w 2002 r., a ukończyć rok później (Gnacikowska 2002). Tymczasem działka nie została nawet ogrodzona pod teren budowy.

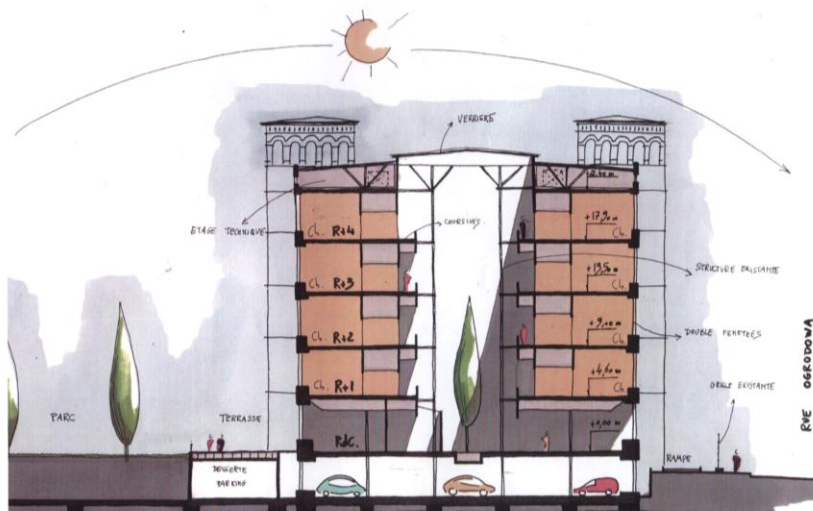
Kolejnym projektem budowy nowego hotelu w Łodzi jest pomysł twórców centrum handlowo-usługowego Manufaktura zlokalizowanego na terenie dawnych zakładów I. Poznańskiego. Hotel ma znajdować się wraz z centrum biznesowym w budynku przemysłowym zlokalizowanym przy ul. Ogrodowej. Projekt hotelu zakłada, że będzie to trzygwiazdkowy obiekt posiadający 208–212 pokoi. W podziemiach budynku zaplanowano parking, na parterze recepcję, restaurację, bar, sklepy, biura itd. (Fot. 11). W części mieszkalnej mają znajdować się dwa rodzaje pokoi: o powierzchni 24 m² oraz 31 m². Zaprojektowany wystrój pokoi ma przypominać wygląd mieszkań fabrykantów z okresu, z którego pochodzi adaptowany budynek fabryczny (połowa XIX w.), a całość nawiązuje do modnego obecnie trendu powstawania na świecie hoteli typu *boutique*.

Ciekawym elementem, który został uwzględniony w projekcie hotelu, jest wprowadzenie zieleni (drzewa) do wnętrza budynku, tworząc otwarte przestrzenie (Fot. 12). Jednak, podobnie jak w większości, zakładany termin ukończenia znajduje się pod znakiem zapytania.

Fot. 11. Hotel w kompleksie Manufaktura – projekt parteru (materiały informacyjne firmy Apsys)

Photo 11. Hotel in Manufaktura complex – ground-floor design (information materials of Apsys company)

Fot. 12. Hotel w kompleksie Manufaktura – przekrój poprzeczny (materiały informacyjne firmy Apsys)

Photo 12. Hotel in Manufaktura complex – cross section (information materials of Apsys company)

Zarówno sam hotel, jak i cała Manufaktura dopiero rozpoczęły prace inwestycyjne, które mają zakończyć się w 2005 r., przy czym zakłada się, że otwarcie hotelu nastąpi z opóźnieniem w stosunku do centrum handlowo-usługowego (Sępińska 2003).

Kolejnym, do dziś niezrealizowanym, jest projekt ekskluzywnego hotelu w budynku dawnych biur Uniontexu. Wcześniej znajdowała się tam ochronka dla dzieci pracowników zakładów Scheiblera, szpital wojskowy i główne biuro zarządu spółki. W 1999 r. sprzedano budynek firmie warszawskiej. Do chwili obecnej nie zostały podjęte prace adaptacyjne (Gazeta Wyborcza 2002).

W fazie projektów jest także pomysł ulokowania w Łodzi dwugwiazdkowego hotelu Campanile należącego do grupy hotelowej Envergure, która obok systemu Accor jest obecnie najpoważniejszym francuskim inwestorem w branży hotelarskiej w Polsce. Niestety, o projekcie tym niewiele jeszcze wiadomo.

Wspomniane przykłady projektów nowych hoteli w Łodzi potwierdzają ogólne trudności i ciągłe niepowodzenia w ich realizacji. Od ukończenia ostatniej pomyślanej inwestycji upłynęły już trzy lata i prawdopodobnie upłynie jeszcze trochę czasu, zanim kolejny pomysł zostanie zrealizowany. Poza tym planowane inwestycje związane są z powstaniem w Łodzi co najwyżej hoteli trzygwiazdkowych, które nie spełniają oczekiwań i wymogów klientów o wysokich wymaganiach.

Zarys historii hotelarstwa w Łodzi – kalendarium

1423	Na mapie reprodukowanej w pracy Oskara Kossmana (1934) pt. <i>Śladami dawnej Łodzi</i> można odczytać, że na rynku (ob. Stary Rynek), na wysokości dzisiejszej ul. Kościelnej, w narożu była usytuowana karczma.
1520	Na 70 domów mieszkalnych i 93 rodziny, pięć młynów, czterech kołodziejów i dwóch szewców, funkcjonowało sześciu piwowarów-karczmarzy. Istniejące karczmy oprócz mieszkańców obsługiwały chłopów i kupców przyjeżdżających do miasta na targi i jarmarki.
1591	Powstanie szpitala – schroniska służącego jako dom dla przyjezdnych ludzi podejmowanych przez ojców miasta. Obiekt spełniał funkcję szpitala, ale i wyższej kategorii domu noclegowego lub zajazdu.

- 1623** Na 118 domów w trzech znajdowały się karczmy.
- 1642** W miejscowości prowadziło działalność już ośmiu karczmarzy.
- 1759** Budowa karczmy dworskiej na Starym Mieście.
- 1793** Łódź liczyła 190 mieszkańców i posiadała 2 szynki.
- 1824** Wystawienie szynku z drewnianym zajazdem przez Jana Adamowskiego przy Nowym Rynku 16 (ob. pl. Wolności 9).
- 1827** Wzniesienie pierwszego szynku w osadzie tkackiej przy ul. Piotrkowskiej 45 przez Wencła Bartosza; drugi, przy Piotrkowskiej 98, należał do Jana Wustmana.
- Przy Górnym Rynku (ob. plac Reymonta) działały dwa szynki – zajazdy: Józefa Langerera i Adama Fiszera.
- 1829** Powstanie zajazdu Paradyż przy ul. Piotrkowskiej 175 wzniesionego przez Jana Adamowskiego. Był to obszerny, jak na ówczesne czasy, murowany budynek z zapleczem w formie ogrodu spacerowego w stylu angielskim, wykorzystującym pozostałości Puszczy Łódzkiej i nasadzone drzewa owocowe. Zajazd posiadał ponadto 11 pomieszczeń noclegowych, kręgielnię, piwnicę win, drewnianą altanę, obszerną salę, w której urządzano przyjęcia składkowe, wesela i inne uroczystości rodzinne oraz stajnię dla koni gości przyjezdnych i oborę.
- 1830(3)** Powstanie zajazdu na Starym Mieście w narożniku placu Kościelnego i ul. Zgierskiej. W 1844 r. w wozowni tego zajazdu odbywały się pierwsze przedstawienia teatralne.
- 1834–1848** Funkcjonowanie własnych szynków fabrykanckich (Ludwika Geyera przy stawie i przy przędzalni Krystiana F. Wendischa na Księżym Młynie). Był to okres dynamicznego rozwoju szynków finansowanych przez fabrykantów.
- 1844** Wydanie przez władze miasta ograniczenia powstawania szynków w mieście. Rozwój kontaktów handlowych i pojawienie się konieczności budowy hoteli.
- 1850** W mieście znajdowało się siedem domów zajezdnych (w tym jeden na Nowym Mieście).

- 1853** Otwarcie w mieście pierwszego hotelu – Polski, nazwanego też z języka francuskiego Hotel de Pologne, założonego jako zajazd przy ul. Piotrkowskiej 3, przez Antoniego Engela (Fot. 13). Był to budynek murowany, jednopiętrowy, posiadający 30 pokoi z 60 miejscami noclegowymi oraz dodatkowymi miejscami noclegowymi na strychu. W głębi, wzdłuż posesji znajdowały się pomieszczenia dla koni i powozów. W okresie powstania styczniowego przebywali w nim emisariusze Rządu Narodowego. Po 1945 r. stacjonowało dowództwo Armii Radzieckiej, a następnie budynek przekazano Spółdzielni Lekarskiej.

A

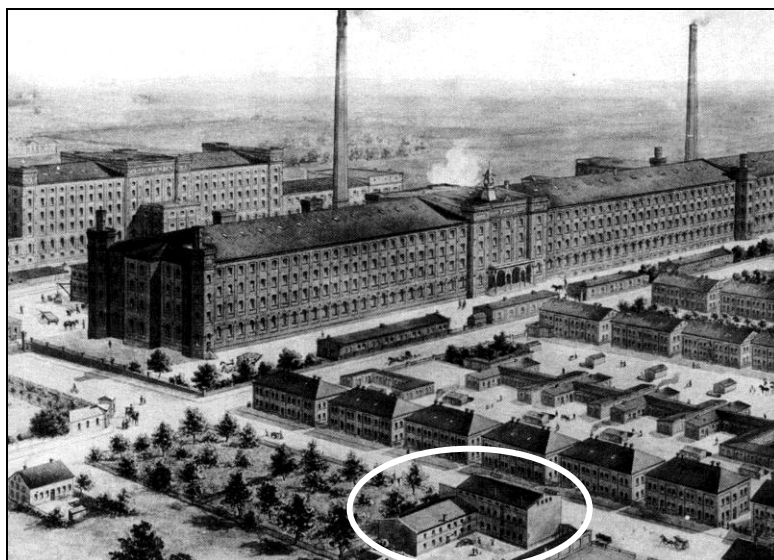
B

Fot. 13. Hotel Polski – blankiety firmowe (A i B)

Photo 13. Polski hotel – company forms (A and B)

- 1858(59)** Wybudowanie murowanego zajazdu Elisium na Księżym Młynie przy ul. Przędzalnianej 64 przez małżonków Prusinowskich, właścicieli znacznej części tamtejszych gruntów. Zajazd składał się z piętrowego domu i oficyny służącej za wozownię. Do zajazdu przylegał ogród spacerowy. Obiekt został przekształcony w 1883 r. na klub fabryczny przez nowych właścicieli Scheiblerów (Fot. 14).
- 1860** Powstanie hotelu Krakowski na Starym Mieście w murowanej, piętrowej kamienicy na rogu ul. Łagiewnickiej i Starego Rynku.
- 1860** W Łodzi funkcjonowało 5 hoteli i 3 domy zajezdne.
- 1876** Otwarcie przez właściciela posesji Wilhelma Kerna przy ul. Piotrkowskiej 67 hotelu Victoria. Był to budynek dwupiętrowy z elektrycznym oświetleniem elewacji. W podwórzu znajdowała się dwupiętrowa kamienica i zabudowania

gospodarcze. W rok po zbudowaniu hotelu, w głębi posesji, właściciel wznosił budynek teatru.

Fot. 14. Zajazd i ogród Elisium na Księżym Młynie (K. Stefański 2001)

Photo 14. Inn and Elisium garden in Księży Młyn (K. Stefański 2001)

- 1888** Powstanie przy ul. Piotrkowskiej 72 hotelu Grand w wyniku przebudowy zajmującego szerokość dwóch działek domu z 1872 r. należącego do Edwarda Haentschla. Nowy właściciel Ludwik Meyer, architekt Hilary Majewski oraz dzierżawca hotelu Piotr Schwarz uczynili go największym i najbardziej eleganckim hotelem w mieście. Hotel miał 50 pokoi, nowoczesne urządzenia sanitarne, oświetlenie gazowe, restaurację z kawiarnią, własny omnibus konny do przewozu pasażerów na dworzec kolejowy oraz powozy do wynajęcia. Za budynkiem był urządzony ogród z letnią kawiarnią, w której organizowano liczne koncerty. Gmach był sukcesywnie rozbudowywany. Największa rozbudowa przypadła na lata 1912–1913 pod kierunkiem Dawida Landego, współudziałowca spółki zarządzającej hotelem. Dysponował wówczas 150 pokojami, kilkoma apartamentami. Pokoje posiadały instalację sanitarną z ciepłą wodą, telefon, ale nie we wszystkich były łazienki. Zainstalowano

dźwigi osobowe i towarowe, centralne ogrzewanie, pełne oświetlenie elektryczne oraz lokalny system wodociągowo-kanalizacyjny, instalację telefoniczną, sygnalizacyjną, wentylację mechaniczną, a nawet ozonizację powietrza. Na początku lat 30. zlikwidowano ogród (Fot. 15.)

W latach niemieckiej okupacji, w 1942 r., pożar strawił dach budynku. Niemcy dobudowali jednak piętro, niszcząc pierwotną charakterystyczną formę dachu oraz ostatecznie podłączyli obiekt do miejskiej sieci wodociągowo-kanalizacyjnej. Po wojnie dobudowano nowe skrzydło hotelowe, zwiększając liczbę pokoi. W 1954 r. obiekt przejął Orbis. W 1967 r. podłączono hotel do sieci ciepłowniczej. W latach 1970–1972 przeprowadzono modernizację zaplecza kuchennego, wprowadzając po raz pierwszy włoską linię technologiczną. W 1970 r. hotel został wpisany na listę obiektów zabytkowych. W 1982 r. na I piętrze urządzono zespoły wielofunkcyjne na około 100 miejsc. W setną rocznicę istnienia hotelu odnowiono elewację i wnętrza, nadając im przedwojenny wygląd. Obecnie należy do obiektów trzygwiazdkowych, dysponuje 161 pokojami oraz trzema salami konferencyjnymi.

A.

B.

Fot. 15. Hotel Grand: A – blankiet firmowy, B – widok z około 1935 r. (fot. W. Pfeiffer)

Photo 15. Grand hotel: A – company form, B – from about 1935 (photo W. Pfeiffer)

- 1899** Według *Kalendarza informacyjno-adresowego Łodzianin* w Łodzi funkcjonowało 18 hoteli:
- I kategorii – Grand;
 - II kategorii – Victoria, Mannteuffel, Imperial, Polski, Paryski, Północny, Paradyż,
 - III kategorii – Petersburski, Angielski, International, Ruski, Rzymski, Warszawski, Wenecki, Niemiecki, Krakowski, Monopol.

Fot. 16. Fragment rachunku na blankiecie firmowym hotelu Mannteuffel
Photo 16. A part of the bill on the Mannteuffel hotel form

- 1909** Ukończenie budowy hotelu Bristol, ul. Zawadzka 11 przy Zachodniej (ob. Próchnika). Obiekt powstał według projektu łódzkiego architekta Dawida Landego. W dwa lata później został rozbudowany o część narożną. W tym hotelu po utworzeniu w 1920 r. województwa łódzkiego mieściły się jego władze. Narożna, dobudowana część z 1911 r., została zburzona w trakcie poszerzania ul. Zachodniej.

- 1911** Powstanie hotelu Savoy zlokalizowanego przy ul. Krótkiej 6 (obecnie Traugutta). Właścicielem obiektu był finansista wiedeński Salomon Ringer. Hotel nazywany był przez ówczesnych mieszkańców Łodzi „drapaczem chmur”, gdyż miał 6 pięter, wysoki parter z antresolą i użytkowym poddaszem o wysokim mansardowym dachu uznawanym za dodatkowe piętro. Był najwyższym budynkiem miasta do 1956 r. Wzniesiony został na planie czworoboku z wewnętrznym niewielkim dziedzińcem. Hotel posiadał centralne ogrzewanie, bieżącą zimną i ciepłą wodę oraz system dzwonek do przywoływania służby. W hotelu była sala bilardowa z osiemnastoma stołami najnowszej konstrukcji, a także winda, telefony oraz restauracja i kawiarnia. Służba władała co najmniej trzema językami obcymi. Korytarze zdobiły ogromne kryształowe lustra. W hotelu było 98 pokoi. Samochody hotelowe dowoziły gości z dworców. W 1945 r. przejęły go władze miasta i formalnie upaństwowiły.
- 1910–1912** Budowa hotelu Palast, później nazwanego Polonia-Palast, zlokalizowanego na ul. Dzielnej 36 (obecnie Narutowicza), przez małżonków Leopolda i Adelę Dobrzyńskich oraz Maurycego i Franciszkę Dobrzyńskich (Dobryńskich?). Obiekt wybudowano na planie prostokąta, z trzema skrzydłami zamykającymi wewnętrzny dziedziniec. Obiekt posiadał centralne ogrzewanie, światło elektryczne, najnowszej konstrukcji windę, pralnię mechaniczno-elektryczną, telefony, bieżącą wodę. W latach 20. XX w. przeszedł generalny remont i do 1939 r. zachował rangę hotelu wysokiej klasy. Po II wojnie światowej Armia Radziecka użytkowała przez rok hotel jako szpital. W roku 1946 hotel został przekazany miastu i po renowacji włączony w struktury Przedsiębiorstwa Hotele Miejskie. W latach 1969–1974 generalny remont hotelu zmniejszył powierzchnię parterową budynku, co było związane z poszerzeniem skrzyżowania ulicznego. Do 2003 r. obiekt funkcjonował jako hotel dwugwiazdkowy. W połowie 2003 r., nie spełniając wymagań kategoryzacyjnych, zmienił nazwę na Usługi Hotelowe Polonia.

- 1912** W mieście funkcjonowało łącznie 20 hoteli, w tym 6 zlokalizowanych przy ul. Piotrkowskiej: Grand, Polski, Victoria, Imperial (dawny Hamburski), Paradyż, Północny. Pozostałe mieściły się przy ul. Południowej (ob. Rewolucji 1905 r.) – Ruski, Petersburski i Warszawski, przy ul. Zawadzkiej (ob. Próchnika) – Bristol, Mannteuffel, przy ul. Mikołajewskiej (ob. Sienkiewicza) – Rzymski i Ryski, przy ul. Wschodniej – International, Europejski, przy ul. Średniej – Niemiecki, Paryski, przy ul. Krótkiej (ob. Traugutta) – Savoy, przy ul. Cegielnianej (ob. Jaracza) – Wenecki i na rogu ul. Łagiewnickiej i Starego Rynku – Krakowski.
- 1918** Otwarcie hotelu Klukas przy ul. Cegielnianej 34 naprzeciwko Teatru Polskiego (ob. ul. Jaracza).
- 1918–1939** W Łodzi funkcjonowało 8 hoteli: Grand, Palace, Savoy, Polski, Mannteuffel, Bristol, Victoria, Klukas.
- 1929** Uruchomienie hotelu Monopol przy ul. Zawadzkiej 7 (ob. Próchnika).
- 1939** W mieście funkcjonowało 7 hoteli.
- pocz. lat 40.** Uruchomienie przez Niemców przy ul. 6 Sierpnia 26 hotelu Cristal (Westfallenhof).
- 1945** Przekazanie wszystkich hoteli Zarządowi Miejskiemu, a do administrowania powołanie Miejskiej Dyrekcji Hoteli.
- 1945/1946** W Łodzi funkcjonowało 5 hoteli: Grand, Savoy, Polonia – mieścił się w nim szpital, Polski – w tym też roku przekazany UŁ, Monopol – w tym też roku reprywatyzowany.
- 1946** Przejęcie od wojsk radzieckich hotelu Polonia.
- 1947** Przemianowanie hotelu Cristal na Mały z przeznaczeniem na hotel oficerski (później hotel dla kierowców [motel?] ze względu na garaże, które znajdowały się na posesji należącej do hotelu).
- 1948** Ponowne uruchomienie hotelu Polonia.
- 1950** Rozbudowa hoteli Grand i Polonia.
- 1951** Przejęcie 1 stycznia hoteli: Savoy, Polonia i Mały przez Przedsiębiorstwo Państwowe Hotele Miejskie oraz podporządkowanie hotelu Grand PBP Orbis.
- 1958** Nieudana próba przywrócenia funkcji hotelowych w dawnych obiektach Monopol, Mannteuffel, Klukas (negatywna decyzja Prezydium Rady Narodowej).

- 1961** Powstanie Zjednoczenia Przedsiębiorstw Gospodarki Komunalnej, w skład którego wchodziły Hotele Miejskie.
- 1963** Powstanie pierwszych kwater prywatnych w Łodzi.
- 1965** Uruchomienie Ośrodka Wypoczynkowo-Hotelowego Prąszniczka.
- 1968** Obniżenie kategorii z I na II hoteli Savoy i Polonia w wyniku zarządzenia Ministra Gospodarki Komunalnej w sprawie kategoryzacji.
- 1968–1975** Remont Savoy’a i Polonii oraz przywrócenie im kategorii I.
- 1973** Oddanie do użytku hotelu Mazowiecki.
- 1974** Przekazanie majątku PP Hotele Miejskie powołanemu Przedsiębiorstwu Turystycznemu Łódź.
- 1974** Przekazanie hotelu Mały Uniwersytetowi Łódzkiemu i przekształcenie go na akademik.
- 1976** Oddanie do użytku hotelu Centrum.
- 1977** Oddanie do użytku hotelu Światowit.
- 1980** Wybudowanie przez PT Łódź Zajazdu na Rogach przy ul. Łupkowej 10/16.
- 1981–1989** Przekształcenie OWH Prąszniczka w Sanatorium dla Matki i Dziecka.
- 1983–1989** Przekształcenie szkoły z 1922 r. w schronisko młodzieżowe przy ul. Legionów.
- 1984–1985** Uruchomienie hotelu Daria przy ul. Studenckiej 2/4 w zabytkowym pałacu Ludwika Heinza w Łagiewnikach.
- 1985–1998** Liczne przekształcenia hoteli robotniczych w hotele ogólnodostępne, często połączone ze zmianą właściciela, m.in. hotel Boss (1998 r.), hotel Unihotel Argo (1995 r.) – obiekt już nie funkcjonuje.
- 1987** Rozpoczęcie działalności hotelu Eskulap jako obiektu Zakładu Hoteli i Budynków Mieszkalnych przy CZMP.
- 1989** Ponowne przekształcenie Sanatorium dla Matki i Dziecka w Ośrodek Wypoczynkowo-Hotelowy Prąszniczka.
- 1990** Rozpoczęcie działalności hotelu Alicja.
- 1992** Powstanie centrum konferencyjnego UŁ przy ul. Piaskowej.
- 1993** Powstanie pierwszego i jedyne go jak dotychczas motelu w Łodzi pod nazwą Flora.
- 1995** Otwarcie pensjonatu Deja Vu przy ul. Wigury.

- 1996** Oddanie do użytku hotelu Wenus, pierwszego w Łodzi hotelu z basenem (basen ukończono w 2001 r.), od początku 2003 r. funkcjonuje pod nazwą Ambasador.
- 1997** Utworzenie Centrum Szkoleniowo-Konferencyjnego Uniwersytetu Łódzkiego przy ul. Kopcińskiego 16/18.
- 2000** Otwarcie hotelu Ibis – pierwszego hotelu w Łodzi należącego do międzynarodowego systemu hotelowego Accor.
- 2000** Przekształcenie hoteli robotniczych (3 obiekty) Przedsiębiorstwa Usług Socjalno-Bytowych Budownictwa Komunalnego w Łodzi w domy wycieczkowe.
- 2003** Otwarcie hotelu Yuca w willowej dzielnicy Złotno.
- 2003** Ukonstytuowanie się i rozpoczęcie działalności Regionalnej Izby Gospodarczej Polskiego Zrzeszenia Hoteli.
- 2003** Zmiana statusu hotelu Polonia i przekształcenie go na obiekt świadczący usługi hotelowe ze względu na niespełnienie wymogów kategoryzacyjnych (działania przywracające kategorię w toku).
- 2004** Oddanie do użytku pierwszego w mieście basenu krytego zlokalizowanego w hotelu Ambasador.

Literatura

- Akta m. Łodzi, 1798–1939, Archiwum Miejskie w Łodzi.
- Badziak K., Olejnik L., Pełka B., 1998, *Grand Hotel w Łodzi 1888–1988*, Wyd. Łódzkie, Łódź.
- Bieniek J., 1994, *Funkcja turystyczna łódzkich hoteli na przykładzie hoteli PT Łódź*, praca magisterska wykonana w Katedrze Geografii Miast i Turyzmu UŁ, Łódź.
- Biernacka M., 1999, *Tendencje lokalizacji i procesy przemian funkcji obiektów hotelowych w przestrzeni miejskiej Łodzi w XX w.*, praca magisterska wykonana w Katedrze Geografii Miast i Turyzmu UŁ, Łódź.
- Błądek Z., Tulibacki T., 2003, *Dzieje krajowego hotelarstwa. Od zajazdu do współczesności*, Wyd. Albus, Poznań.
- Dełag M., 1996, *Funkcja turystyczna łódzkiego oddziału PBP „Orbis” Sp. z o.o. i hotelu Grand Orbis S.A. w Łodzi*, praca magisterska wykonana w Katedrze Geografii Miast i Turyzmu UŁ, Łódź.
- Dziennik Łódzki od 1887 do 1892 roku*, 1945–2003.
- Flatt O., 1853, *Opis miasta Łodzi pod względem historycznym, statystycznym i przemysłowym*, Drukarnia Gazety Codziennej, Warszawa.
- Gazeta Wyborcza, 2002, Dodatek Łódzki z 10.04.
- Gnacikowska W., 2002, *Po Ibisie hotel Qubus*, Gazeta Wyborcza, 10.04.
- Hotelarz, 2004, 6.

- Ilustrowany przewodnik po Łodzi i okolicach*, 1912, Łódź.
Kossman O., 1934, *Śladami dawnej Łodzi*, Łódź.
Kurier Łódzki, 1919–1939.
Lipowski Z., 2002, *Dawniej i teraz łódzkiego hotelarstwa*, Wędrownik, 2.
Łódź w liczbach 2002, 2002, opracowanie Urzędu Statystycznego w Łodzi, Wyd. Urząd Miasta Łodzi, Łódź.
Matczak A., 1998, *Turystyczna baza noclegowa Łodzi i jej wykorzystanie w latach 1979–1997*, Turyzm, 8 (2).
Matczak A., 2002, *Efektywność wykorzystania rejestrowanych obiektów noclegowych w Łodzi w latach 1979–2000*, Turyzm, 12 (2).
Materiały Informacyjne „Manufaktura”, Apsys Łódź, ul. Ogrodowa 17.
Milewska M., 2001, *Przemiany strukturalne i własnościowe hoteli w regionie łódzkim w latach 1985–2001*, Turyzm, 11 (2).
Nowy Kurier Łódzki, 1915–1918.
Pawlak W., 2001, *Minionych zabaw czar, czyli czas wolny i rozrywka w dawnej Łodzi*, Oficyna Bibliofilów, Łódź.
Poselt H., 2003, *Łódź do roku 1825 – kalendarium*, Wyd. Piątek Trzynastego, Łódź.
Rosin R., 1980, *Łódź: dzieje miasta*, t. 1, PWN, Warszawa–Łódź.
Roth J., 2002, *Hotel „Savoy”*, Wyd. Cyklop, Łódź.
Rozwój, 1897–1912 i jego kontynuator – *Prąd*, 1914–1915.
Rynkowska A., 1970, *Ulica Piotrkowska*, Wyd. Łódzkie, Łódź.
Sępińska M., 2003, *Stan obecny i perspektywy rozwoju bazy hotelowej w Łodzi*, praca magisterska wykonana w Katedrze Geografii Miast i Turyzmu UŁ, Łódź.
Statystyka Łodzi 2002, 2002, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź.
Stefański K., 2000, *Gmachy użyteczności publicznej dawnej Łodzi*, Wydawnictwo Zora, Łódź.
Stefański K., 2001, *Jak zbudowano przemysłową Łódź*, Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Łodzi, Łódź.
Stefański K., 2003, *Atlas architektury dawnej Łodzi do 1939 r.*, Archidiecezjalne Wyd. Łódzkie, Łódź.
Tulibacki T., 2001, *Historia polskich hoteli – Łódzki Grand Hotel ma duszę*, Doradca Hotelarza, 8.
Świat, 1904.
Wojalski M.Z., 2002, *575 lat miasta Łodzi – gawędy o Łodzi*, Wyd. Zora, Łódź.
Zięba T., 2002, *Książę łódzkich hoteli*, Hotelarz, 4.

The history of hotel industry in Łódź

Summary

Łódź has been described in numerous historical publications, yet none of them was entirely devoted to the history of hotel industry in Łódź. Therefore, the need to present this issue has arisen even if it is only for tourism and hotel schools.

While analysing available sources, the authors have distinguished and characterised the following periods in the course of development of Łódź hotel industry:

- the period preceding the 19th century
- the 19th century
- the beginning of the 20th century (till 1918)
- the interwar period (1919–1939)
- after World War II (1945–1973)
- years 1974–1989
- the turn of the 20th and 21st centuries (1990–2004)

Changes which occurred in a 150-year-period of the development of Łódź hotel industry were concerned not only with the number of hotels, rooms or accommodation places but also with the distribution and the type structure of accommodation sector. The most dynamic period for the development of hotel industry in the city fell on the years preceding World War I with the number of hotels reaching 20 (in 1918). This amount has not been reached till nowadays. As to accommodation places offered by hotels their number was significantly increased after World War II, especially in the 1970s when two biggest hotels of Łódź (Centrum and Światowit) were opened to the public.

Another growth was observed in the second half of the 1990s together with the appearance of new establishments and transformation of previous workers' hostels into public hotels. Till World War II hotels were concentrated within the boundaries of Nowe Miasto and its neighbouring streets which seems to be in agreement with the location of the most significant offices, cultural institutions and the railway station. This layout was preserved till the first half of the 1990s. After this period, running a small business not related to hotels, convenient location of the institution managing the hotel or a close neighbourhood of the communication artery have been some of the factors influencing locations of hotels in areas distant from the city centre. The structure of establishments rendering accommodation services in Łódź till World War II due to some inaccuracies in terminology was limited to hotels, guest-houses and inns and moreover, some of these notions were used interchangeably. About 43 accommodation establishments were operating in the post war history of Łódź hotel industry. In 2004, 40 of them have been rendering accommodation services (58% establishments are rated). Despite the significant domination in the type structure of hotel establishments they are rather poorly differentiated in terms of star rating. Among 7 hotels only 5 are three-star hotels and two are one-star hotels.

Taking into consideration the small number of newly built hotels and hotel designs, together with suspended hotel constructions in recent years; it is evident that hotel investment in Łódź has been going through a serious crisis.

Translated by Elżbieta Lubińska